

Wstęp

Emocje odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu rzeczywistości społecznej, politycznej i kulturowej, wpływając zarówno na indywidualne doświadczenia, jak i zbiorowe procesy tożsamościowe. W kontekście współczesnych debat publicznych stają się one nie tylko przedmiotem analiz, lecz także narzędziem wykorzystywanym w narracjach literackich, politycznych i medialnych. Interdyscyplinarna refleksja nad funkcją emocji pozwala lepiej zrozumieć mechanizmy, które determinują nasze postrzeganie rzeczywistości i reakcje na zmieniające się warunki społeczno-polityczne. Niniejszy numer specjalny czasopisma „Facta Simonidis” poświęcony jest analizie emocji w różnorodnych kontekstach – od literatury, przez refleksje historyczne, aż po współczesne wyzwania kulturowe i technologiczne. Wśród poruszanych zagadnień znalazły się m.in.: rola emocji w rozrachunku z totalitarną przeszłością, ich obecność w więziennych zapiskach relacjonujących prześladowania polityczne, funkcja emocji w kształtowaniu tożsamości europejskiej czy też wpływ emocji na postrzeganie debat historycznych i współczesnych konfliktów politycznych. Przedstawione analizy potwierdzają, że emocje są nieodzownym elementem procesów społecznych, mających wpływ na kształtowanie pamięci zbiorowej, tożsamości narodowej oraz strategii politycznych. Autorki i autorów łączy przekonanie, że refleksja nad emocjami umożliwia interpretację złożonych relacji między jednostką a społeczeństwem. Mamy nadzieję, że prezentowane w numerze artykuły staną się inspiracją do dalszych interdyscyplinarnych badań nad rolą emocji w przestrzeni publicznej.

1. Emocje zapisane w aktach. O posttotalitarnym poszukiwaniu pamięci w *Magdalenie* Jürgena Fuchsa

Artykuł Ernesta Kuczyńskiego analizuje twórczość Jürgena Fuchsa, w szczególności jego ostatnią powieść *Magdalena* (1998). Autor skupia się na roli emocji w literackim zapisie konfrontacji z totalitarną przeszłością Niemieckiej Republiki Demokratycznej oraz w posttotalitarnym rozrachunku z przeszłością. Emocje, takie jak wstrząs, gniew czy niepokój, stają się nieodzownym elementem procesu mierzenia się z trudną historią, ujawnianą w archiwach byłej NRD. Fuchs ukazuje emocjonalne skutki dyktatury zarówno w perspektywie indywidualnej, jak i kolektywnej, podkreślając trudności w otwieraniu

„krajobrazów kłamstwa” oraz ich wpływ na społeczną i literacką rzeczywistość. Emocje te służą także jako narzędzie narracyjne, które pozwala lepiej zrozumieć istotę doświadczenia totalitarnego.

2. Przekaz emocjonalny w zapiskach więziennych *Lebenslang für die Wahrheit. Aufzeichnungen aus dem Gefängnis Cana Dündara*

Krzysztof Okoński analizuje w swoim artykule literaturę faktu Cana Dündara, tureckiego dziennikarza, który w więziennych zapiskach relacjonuje prześladowania polityczne w Turcji. Autor przedstawia, w jaki sposób emocje – takie jak strach, nadzieja, determinacja i samotność – manifestują się w warunkach izolacji i w doświadczeniu autorytarnych represji. Emocjonalny przekaz tych zapisków nie tylko dokumentuje osobiste przeżycia, ale również demaskuje mechanizmy działania autorytarnego reżimu. DüNDAR podkreśla, że więzienie staje się przestrzenią introspekcji i walki o prawdę, co czyni emocje centralnym elementem w rozważaniach zarówno politycznych, jak i literackich.

3. Powieść *Stolica* Roberta Menassego jako przykład europejskiego dyskursu tożsamościowego

W artykule Adriana Madeja analizie poddano powieść *Stolica* Roberta Menassego, która ukazuje złożoność tożsamości europejskiej w kontekście biurokratycznej i politycznej rzeczywistości Unii Europejskiej. Menasse wykorzystuje emocje, takie jak frustracja, ironia czy nadzieja, aby ukazać wyzwania związane z integracją europejską i przewyciężeniem nacjonalizmów. Emocje pełnią tu rolę narzędzia narracyjnego, za pomocą którego autor powieści podkreśla absurdy systemowe działania struktur UE. Populistyczne logiki polityczne, opisywane przez Menassego, są ukazane w kontekście emocjonalnych napięć między nacjonalizmem a ideą integracji krajów europejskich.

4. Dziecięcy bagaż emocji z podróży (II Rzeczpospolita – Związek Socjalistycznych Republik Sowieckich – Nowa Zelandia)

Dariusz Zdziech ukazuje losy polskich dzieci deportowanych podczas drugiej wojny światowej. Te traumatyczne doświadczenia obejmowały nie tylko przymusową deportację do Związku Radzieckiego, ale także tułaczkę przez Iran do Nowej Zelandii. Kluczowym aspektem artykułu jest analiza towarzyszących dzieciom emocji, takich jak strach,

samotność, tęsknota za utraconym domem i bliskimi, ale także nadzieja i poczucie ulgi po znalezieniu nowego miejsca zamieszkania w Pahiatua. Autor zwraca uwagę na wewnętrzne konflikty dzieci – pragnienie odnalezienia swojego miejsca w obcym kraju przy jednoczesnym wysiłku na rzecz zachowania własnej tożsamości narodowej i kulturowej. Przejścia te, spisane w formie wywiadów, ukazują wpływ wojennych traum na dorosłe życie i proces budowania tożsamości.

5. Emocje i etyka w sporze zamojskich architektów z lat 30. XX wieku. Historia konfliktu między Waldemarem Kranzem a Tadeuszem Zarembą

Ewelina Polańska przedstawia konflikt między dwoma architektami działającymi w międzywojennym Zamościu – Tadeuszem Zarembą i Waldemarem Kranzem. Zaremba, jako architekt miejski w latach 1934-1956, dążył do zachowania historycznego charakteru Starego Miasta, sprzeciwiając się samowolnym zmianom architektonicznym. Jego działania spotkały się z ostrą krytyką Kranza, który oskarżał go o nadużycia, fałszerstwa i niewłaściwe wykonywanie obowiązków. Artykuł rekonstruuje przebieg konfliktu na podstawie analizy źródeł archiwalnych.

6. Emocje w Koranie: meandry strachu w surze VIII *Łupy* (*Al-Anfāl*)

Marek Dziekan bada emocjonalny wymiar VIII sury Koranu *Łupy* (*Al-Anfāl*) objawionej po bitwie pod Badr (634). Autor analizuje znaczenie strachu wyrażanego przez rdzenie *w-q-y* / *t-q-y* i *r-b-b*, które odnoszą się do duchowych przeżyć i politycznych działań. Wskazuje, jak strach przed Bogiem oraz strach w kontekście polityki wpływają na emocje społeczności muzułmańskiej, zarówno pozytywne, jak i negatywne, podkreślając ich rolę w kształtowaniu postaw religijnych i społecznych.

7. Hala Stulecia / Hala Ludowa we Wrocławiu. Dynamika sporu o nazwę na łamach prasy i Internetu

Mariusz Dzieweczyński analizuje emocje związane z debatą nad nazwą jednego z najważniejszych zabytków Wrocławia – Hali Stulecia, która w okresie powojennym zmieniła nazwę na Halę Ludową. Dyskusja nad przywróceniem historycznej nazwy, rozpoczęta po wpisaniu obiektu na listę światowego dziedzictwa UNESCO w 2006 roku, wywołała szeroką falę emocji społecznych. Autor podkreśla, że spór o nazwę stał się symbolem

szerszych napięć dotyczących poniemieckiego dziedzictwa miasta, pamięci historycznej i tożsamości mieszkańców Wrocławia. Emocje, takie jak duma, nostalgia, gniew, a także poczucie historycznej niesprawiedliwości, odgrywały kluczową rolę w kształtowaniu postaw uczestników debaty. Artykuł ukazuje, jak emocje wpływają na proces społecznej reinterpretacji historii i negocjowania wspólnej tożsamości kulturowej.

8. Gdy politolog i antropolog obserwują pamięć i jej emocje: o sprawczości, polszczyźnie i rozpamiętanej współczesności

Joanna Pietraszczyk-Sękowska i Kamil Jański podejmują interdyscyplinarną refleksję nad emocjonalnym i historycznym charakterem pamięci w Polsce. W artykule autorzy skupiają się na zagadnieniu, jak polszczyzna i polska myśl pamięcioznawcza oddziałują na kształtowanie tożsamości narodowej. Praca koncentruje się na „boomie pamięcioznawczym” – wzroście zainteresowania historią i pamięcią zbiorową w kontekstach społecznym i politycznym.

9. Edukacja w cieniu wojny. Emocje związane z działalnością po 2022 roku centrów rosyjskich w Niemczech

Magdalena Żakowska koncentruje się na kontrowersjach wokół rosyjskich centrów kultury działających w Niemczech po 2022 roku, które były finansowane przez Federację Rosyjską, częściowo za pośrednictwem fundacji Russkij Mir. W artykule wskazano, jak działalność tych instytucji stała się przedmiotem krytyki społecznej i politycznej w kontekście rosyjskiej agresji na Ukrainę, przedstawiając emocjonalne reakcje niemieckiego społeczeństwa, takie jak gniew, nieufność i strach przed rosyjską propagandą. Autorka podkreśla, że centra te nie są postrzegane jedynie jako instytucje promujące kulturę rosyjską, ale także jako narzędzia potencjalnie wykorzystywane do manipulowania świadomością historyczną i społeczną Niemców.

10. Granie na emocjach. Dyskurs polityczny Javiera Milei w czasie kampanii prezydenckiej w Argentynie

Stanisław Kosmyńka analizuje emocjonalną strategię Javiera Milei, prezydenta Argentyny wybranego w 2023 roku, w kontekście kryzysu ekonomicznego i społecznego. Milei, przedstawiany jako polityk „antysystemowy” i populistą, bazował na wywoływaniu

intensywnych emocji, takich jak gniew wobec korupcji, frustracja z powodu gospodarczych trudności oraz nadzieja na radykalne zmiany. Stosował on narrację „antypolityczną”, krytykując tradycyjne elity i obiecując libertariańskie reformy gospodarcze. Autor artykułu podkreśla, że emocjonalny dyskurs Milei był narzędziem mobilizacji społecznej w kraju zmagającym się z narastającym niezadowoleniem społecznym.

11. Koncepcja mentalności emocjonalnej w szkicu estetyki politycznej. Budowanie politycznej wspólnoty

Michał Staroszczyk wprowadza w swoim przyczynku koncepcję „mentalności emocjonalnej” jako zjawiska kulturowego przenikającego życie polityczne, społeczne i prywatne. Mentalność emocjonalna to dominujący klimat emocjonalny, który definiuje charakter wspólnoty politycznej i wpływa na każdą sferę życia – od sztuki poprzez architekturę aż po gospodarkę. Autor wyjaśnia, że emocjonalne postawy są kształtowane przez polityczne elity i instytucje władzy, ale jednocześnie mogą być przedmiotem oddolnej adaptacji lub oporu społecznego. W tekście proponowane jest wykorzystanie estetyki politycznej Adama Chmielewskiego jako narzędzia do analizy i modyfikacji emocji w przestrzeni publicznej. Emocje w tej koncepcji stają się nie tylko odbiciem dominujących nastrojów społecznych, ale także narzędziem interwencji w procesy polityczne.

12. Emocje w polityce i kulturze: zmiana paradygmatu z nowoczesności na ponowoczesność

Maria Eleonora Hebisz i Carlos Contreras Painemal omawiają ewolucję paradygmatów myślenia na Zachodzie oraz ich wpływ na postrzeganie emocji w polityce i kulturze. Wraz z przejściem od nowoczesności do ponowoczesności wzrasta znaczenie holistycznego podejścia, które przeciwstawia się tradycyjnej nauce, sprzyjając zbliżeniu sztuki i nauki jako sposobu na lepsze zrozumienie emocji w kontekście społecznym i politycznym.

13. Emocje w komunikowaniu politycznym. Prasowy obraz emocji i polityki na przykładzie marszu 4 czerwca (2023)

Zbigniew Bednarek analizuje, jak emocje wyrażane w prasie wpływają na kształtowanie obrazu świata i zbiorowych zachowań społecznych, które z kolei oddziałują na politykę. Autor, porównując krajową prasę opiniotwórczą („Newsweek”, „Polityka”) z tabloidami

(„Fakt”, „Super Express”), bada różnice w emocjonalnym przedstawianiu rzeczywistości, interpretacji działań polityków oraz nadawaniu sensu wydarzeniom.

14. Reklama bazująca na emocjach odbiorców w świetle prawa polskiego

Agnieszka Kwiecień-Madej skupia się na roli emocji w tworzeniu skutecznych przekazów reklamowych. Neuromarketing i neurodesign umożliwiają badanie emocji konsumentów i wpływanie na ich zachowania poprzez subtelne manipulacje emocjonalne. Problemem staje się jednak balansowanie między efektywnością marketingu a etycznym podejściem do ochrony praw konsumentów, w tym przede wszystkim małoletnich. Reklama szokująca jest szczególnie kontrowersyjna, ponieważ celowo wywołuje intensywne emocje, takie jak lęk, złość lub smutek, co może prowadzić do manipulacji odbiorcami.

15. Emocje w świecie sztucznej inteligencji. O systemach rozpoznawania emocji w świetle Aktu o sztucznej inteligencji uwag kilka

Aleksandra Bar podejmuje refleksję nad zagadnieniem, jak rozwój systemów sztucznej inteligencji zdolnych do wykrywania emocji zmienia sposób interakcji ludzi z technologią. Rozpoznawanie emocji otwiera nowe możliwości manipulacji i nadzoru, które wymagają regulacji prawnych, takich jak przepisy przewidziane w Akcie o sztucznej inteligencji. Zastosowanie tych technologii powinno być poprzedzone głęboką analizą etyczną i wprowadzeniem mechanizmów zapobiegających nadużyciom.

Emocje odgrywają istotną rolę w kształtowaniu opinii publicznej, decyzji politycznych, konstruowaniu narracji literackich oraz eskalacji napięć społecznych. W reklamie i mediach emocje takie jak strach, gniew czy niepewność są często wykorzystywane w sposób intencjonalny w celu wywarcia wpływu na odbiorców. W kontekście rozwoju sztucznej inteligencji zdolność rozpoznawania emocji otwiera nowe perspektywy interakcji człowieka z wytworami nowoczesnej technologii, jednocześnie rodząc obawy dotyczące prywatności i ryzyka nadużyć. Analiza omawianych zagadnień skłania do refleksji nad rolą emocji jako narzędzia wpływu na społeczne postrzeganie rzeczywistości, decyzje konsumenckie oraz wybory polityczne.

Zamość, grudzień 2024

Ernest Kuczyński
Adrian Madej